

*Ονομά εσύ του Αυγερινού
δενχώρεδες στον Αδη
χρονός αετός σε ανέβασε
σε μια επική κορφή.
Μια αστραπή σε χάραξε
να φέγγεις στο σκοτάδι
και να κρατάς τη δύναμη
της Δευτεριάς ορθή.*

Με αυτούς τους υπέροχους και γεμάτους νόημα στίχους τραγουδήσε και έκλαιψε η Μούσα τον ηρωικό θάνατο του σταυραετού του Πενταδακτύλου, του αξεπέραστου ήρωα του απελευθερωτικού μας αγώνα, Κυριάκου Μάτση. Ποιος όμως ήταν ο Μάτσης του οποίου η θυσία σφράγισε ανεξίτηλα την Κυπριακή Ελευθερία; Γεννημένος στο Παλαιχώρι, το 1926, ήταν γιος αγροτών που δουλεύανε τη Γη και αποζούσανε από αυτή. Από μικρός βοήθουσε τους γονείς του στα χωράφια και αγάπησε τη Γη και δέθηκε μαζί της και η αγάπη του αυτή του έσπρωξε να σπουδάσει γεωπόνος για να σπουδάσει γεωπόνος για να υπηρετήσει τη Γη και τους αγρότες. Τελειώνοντας το δημοτικό ο Μάτσης φοίτησε στο Γυμνάσιο Αμμοχώστου όπου διακρίθηκε για την επιμέλειά του και την πατριωτική του δράση. Στη διάρκεια της φοίτησής του στο Γυμνάσιο κατάλαβε και ένιωσε έντονα την καταπίεση της βρετανικής αποικιοκρατίας και γι' αυτό έγραψε στο ημερολόγιό του: «Η ζωή δεν έχει καμιά χάρη χωρίς τη Δευτεριά». Αυτή η φράση του έγινε βίωμα και σκοπός ζωής:

Αποφοιτώντας από το Γυμνάσιο, ξεκίνησε για τη Θεσσαλονίκη για να εκπληρώσει το όνειρό του να σπουδάσει γεωπόνος για να βοηθήσει την αγροτιά της Πιτσιλιάς και της Κύπρου, για καλύτερες μέρες.

Φθάνοντας στη Θεσσαλονίκη, το 1946, βρήκε την Ελλάδα να σπαράσσεται από τον εμφύλιο πόλεμο. Γίνεται μέλος της Μορφωτικής Ένωσης Εθνικοφρόνων Φοιτητών (ΜΕΕΦ) και οργώνει τη Β. Ελλάδα κάνοντας πατριωτικές ομιλίες σε διάφορες συγκεντρώσεις, στις παραμεθόριες περιοχές.

Η μεγαλοσύνη του ήρωα Μάτση αποδεικνύεται σ' όλη της τη μεγαλοπρέπεια από ένα τραγικό συμβάν που έγινε το 1948. Το Μάρτη της χρονιάς αυτής συνελήφθη ο Κύπριος φοιτητής Γιάννης Δρουσιώτης με την κατηγορία ότι ήταν μέλος της αριστερής οργάνωσης «Λαϊκός Εκδικητής» και κλείστηκε στις φυλακές του Επταπυργίου. Παρά τις ιδεολογικές διαφορές που τους χώριζαν, ο Μάτσης αποφάσισε να τον επισκεφτεί στις φυλακές. Γράφει σχετικά στο ημερολόγιό του: 28 Ιουνίου 1948. «Για 20 λεπτά έμεινα με το Γιάννη Δρουσιώτη στη φυλακή του Επταπυργίου».

Ο άνεμος φυσούσε άγρια αναταράζοντας τα πάντα, ενώ τη δική μου ψυχή τράνταζε η αγωνία. Πώς θα τον δω; Ήμουν το πρώτο γνωστό πρόσωπο που θα έβλεπε, μετά τη σύλληψή του. Έμαθα πάντα στη ζωή ν' αγαπώ και να εκτιμώ τους ιδεολόγους αγωνιστές που ξέρουν να αγωνιστούν για ένα ιδανικό, αδιάφορο ποιο είναι αυτό, αρζει να το πιστευούν. Και ο Γιάννης Δρουσιώτης το πίστευε.

«Έχουμε» μου λέει δυο αντίθετες ιδεολογίες. Αυτό πιστεύω εγώ και θα κρατήσω το κεφάλι μου ψηλά». Αυτά ήταν τα πρώτα λόγια που μου απηύθυνε. Προσπάθησε να με καθησυχάσει. «Ίσως» μου λέει ως τότε που θα γίνει η δίξη, σε κανένα μήνα ή και περισσότερο, να καλύτερέψουν τα πράγματα και κάτι γίνεται». Πάντως στάθηκε αλύγιστος. «Το ξέρω» λέει «ότι μετά το στρατοδικείο με περιμένει το εκτελεστικό απόσπασμα». Εν τω μεταξύ η ώρα περνάει. Το σφύριγμα του φρουρού μας διακόπτει. Του σφίγγω το χέρι, ίσως για τελευταία φορά. Με αποχαρετάρ γελαστός όπως ήταν διαρκώς: ο Γιάννης είναι ένας αληθινός ήρωας. Πράγματι μερικούς μήνες αργότερα, Σεπτέμβριο του 1948, αρχίζει η δίξη του Δρουσιώτη. Και πάλιν ο Μάτσης προσπαθεί

να σώσει το συμπατριώτη του επιδεικνύοντας, για άλλη μια φορά, υψηλό αίσθημα αλtruϊσμού. Καταθέτει σαν μάρτυρας υπεράσπισης αλλά όπως λέει στο ημερολόγιό του: «Μετά την κατάθεση του δεύτερου μάρτυρα κατηγορίας πείθομαι ότι δεν επικρατεί αμερόληπτο πνεύμα. Οι κ. στρατοδίκαι είναι προκαταλεμμένοι. Πάντως κατ' εμέ η τύχη των κατηγορουμένων έχει ήδη αποφασισθεί. Προβλέπω την ποινή του θανάτου δια τον Δρουσιώτη. Εάν ήτο πολιτικό δραστήριο δε θα έστεκε η κατηγορία. Παρόλ' αυτά καταθέτει με θάρρος για το φίλο τόνος και υποστηρίζει ότι δεν είναι «συμμορτής» αλλά ένας δημοκρατικός άνθρωπος, προκαλώντας έτσι το βασιλικό επίτροπο. Αυτό ενθουσίασε το δικηγόρο υπεράσπισης που στο τέλος του είπε: «Εσείς οι Κύπριοι είστε γερά κεφάλια».

Τα χρόνια περνούν: ο Μάτσης παράλληλα με τις σπουδές του συνεχίζει το διαφωτιστικό του έργο για την προώθηση της ιδέας της Ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα. Ολος του ο καημός και όλα του τα όνειρα επικεντρώθηκαν στην πραγματοποίηση του ονείρου αυτού. Όμως και τα κοινωνικά προβλήματα και κυρίως τα φοιτητικά δεν τον άφηναν αδιάφορο. Κατόπιν δικών του παραστάσεων δόθηκαν στους φοιτητές «πάσα» δωρεάν κυκλοφορίας στα λεωφορεία της Θεσσαλονίκης, ενώ ύστερα από μια συνάντηση που είχε με τον Πρωθυπουργό Σ. Βενιζέλο ρυθμίστηκαν τα δίδακτρα των φοιτητών, που υπηρετούσαν στις ένοπλες δυνάμεις.

Τον Ιούνιο του 1952 ο Μάτσης παίρνει το πτυχίο του. Γράφει σχετικά στο ημερολόγιό του: «Ενώπιον του πρυτάνεως κ. Κ. Λειβαδά και του κοσμήτορος κ. Κ. Κορωνατόν δώκαμεν το νενομισμένον όρκον και ελάβομεν τον τίτλο του γεωπόνου. Αλλά ο τίτλος δεν κοσμεί τον άνθρωπο, ο άνθρωπος δικαιώνει τον τίτλο». Με την επιστροφή στην Κύπρο, πιάνει δουλειά στην αγρέπαυλη που είχαν οι θείοι του στα Κούκλια και εκεί γνωρίζεται με τον αετό του Μαχαίρά τον Γρηγόρη Αυξεντίου. Εύκολο είναι στα νιάτα να κάνουν τις εξομολογήσεις τους και να πουν τα όνειρά τους. Ετσι μπήκανε και οι δυο στον αγώνα. Στην αγρέπαυλη, στον Αχερά, εκεί μαζευόντουσαν οι πρώτοι του αγώνα και κατ'άστρον τα σχέδια δράσης γεμάτοι όνειρα και προσδοκίες. Με τη φιλοπατρία, την εργατικότητα και την πίστη του στον αγώνα, ο Μάτσης αναδείχθηκε σα μια ηγετική φυσιογνωμία και έμεινε ο Γενικός Σύνδεσμος όλης της Κύπρου, ένα πόστο που του επέτρεπε να έρχεται σε επαφή με το Διγενή και με όλους τους τομεάρχες της ΕΟΚΑ. Και ήρθε επιτέλους το πλήρωμα του χρόνου και τα μεσάνυχτα της 1ης Απριλίου του 1955 ξεκίνησε ο Απελευθερωτικός Αγώνας της Κύπρου.

Και ενώ οι αγωνιστές της ΕΟΚΑ άρχισαν να γράφουν ιστορία, απεινώνοντας τη βρετανική αυτοκρατορία, στις 9 του Γενάρη του 1956 οι Αγγλοι επέδραμαν αιφνιδιαστικά στην αγρέπαυλη του Αχερά και συνέλαβαν το Μάτση.

Αμέσως το μετέφεραν στην Ομορφίτα και οι ειδικοί ανακριτές του Σπέσιαλ Μπραντς χρησιμοποιώντας φοβερά βασανιστήρια, προσπάθησαν να του αποσπώσουν τις πληροφορίες που ήθελαν. Όμως ο Μάτσης, βράχος ακλόνητος, κοίταξε τους βασανιστές του με οικτο. Για την ανάκριση του Μάτση ενδιαφέρθηκε και ο τότε κυβερνήτης της Κύπρου Χάρτιγκ ο οποίος αφού πήγε στην Ομορφίτα διέταξε να φέρουν μπροστά του τον αγέρωχο αγωνιστή. Στο κατώφλι της πόρτας παρουσιάστηκε ο Μάτσης. Χλωμός, αδύνατος με δυσκολία κρατούσε ανοικτά τα μάτια του από το συνεχές ξενύχτι των βασανιστηρίων. Χαιρέτισε ευγενικά. Ο Χάρτιγκ ανταπέδωσε το χαιρετισμό και μετά χωρίς περιστροφές του πρότεινε μισό εκατομμύριο λίρες αν του δώσει πληροφορίες που θα οδηγούσαν στη σύλληψη του Διγενή. Ο Μάτσης τον κοίταξε στα μάτια και με σταθερή φωνή του είπε: «Εξοχότατε, δεν κάνουμε τον αγώνα για χρήματα, αλλά για την αρετή που λέγεται Ελευθερία. Λυπούμαι γιατί με προσβάλλετε».

Ο Χάρτιγκ κοίταξε έκπληκτος τον ταλαιπωρημένο αγωνιστή και ύστερα γύρισε και είπε στον υπεύθυνο αξιωματικό να μην βασανίσουν πια τον άνθρωπο αυτό, αλλά να τον συμβαστούν. Αυτή η σκηνή, όταν μαθεύτηκε, έγινε θρύλος και ταξίδεψε σ' ολόκληρο τον κόσμο. Για μας τους απλούς αγωνιστές της ΕΟΚΑ, ο Μάτσης φάνταζε ημίθεος ήταν ο αγωνιστής που ταπεινώσε ένα Στρατάρχη και μια Αυτοκρατορία.

Μετά την Ομορφίτα ο Μάτσης μεταφέρθηκε στα κρατητήρια Κοκκινότριμιθιάς και εκεί οργάνωσε το «σχολείο των κρατητηρίων» στο οποίο φοιτούσαν μαθητές κρατούμενοι. Όμως το συρματοπλέγμα τον βάραινε ασβίστακτα και έτσι μια φθινοπωρινή μέρα του 1956, απόδρασε μαζί με άλλους συγκρατούμενους του και τράβηξε προς τον Πενταδάκτυλο. Για δυο περίπου χρόνια ο Μάτσης διέτρεχε τον Πενταδάκτυλο, από τη μια άκρη ως την άλλη, εμπνυχώντας τους αντάρτες της περιοχής. Η παρουσία του ηλεκτρίζει τα παλικάρια. Τους μετάδινε την πίστη του, την αγωνιστική του δύναμη, το θάρρος του, το κουράγιο του. Αλλά και τους αγρότες τους βοηθούσε. Τους συμβούλευε για τα δέντρα τους, τις καλλιέργειές τους και πολλές φορές κλάδευε και ο ίδιος τα δέντρα τους. Ήταν ολόκληρα δουσμένοι στον αγώνα και στην υπηρεσία του ανθρώπου και ένιωθε πως το τέλος της ζωής του θα ήταν ένα είδος θυσίας. Πράγματι στις 19 του Νιόβρη του '58, η μοίρα του έκλεισε ραντεβού με την ιστορία.

Προσπαθώντας να ξεφύγει από την καταδίωξη των Αγγλων έφτασε στο Δίκωμο και κατέλυσε στο σπίτι του Κυριάκου Διάκου μέσα στο οποίο υπήρχε καλά καμουφλαρισμένο κρησφύγετο. Μαζί του ήταν ο Κώστας Χριστοδούλου και Ανδρέας Σοφιόπουλος, ομαδάρχης Δικόμου. Στις 4 το πρωί της 19ης του Νιόβρη, ο Μάτσης, που φύλαγε σκοπός, έδωσε το σύνθημα του συναγερμού διότι οι Αγγλοι είχαν φτάσει στο Δίκωμο. Κατέβηκαν αμέσως στο κρησφύγετο μαζί με τον οπλισμό τους και άρχισε η αγωνιώδης αναμονή. Όπως είπε ο Σοφιόπουλος, ο Μάτσης, αυτές τις κρίσιμες ώρες, τους ενεθάρρυνε και τους απήγγελε χαμηλόφωνα στίχους από το «Δωδεκάλογο του Γύφτου» του Παλαμιά. Στις 9 το πρωί οι Αγγλοι μπήκαν στο σπίτι και αφού το ερεύνησαν, έφυγαν. Ξαναήρθαν όμως στις 12.30 μ.μ. Ξαναερεύνησαν το σπίτι και πάλιν όμως έφυγαν. Ο Μάτσης αμέσως κατάλαβε τι έγινε. «Είμαστε προδομένοι» είπε; Πράγματι 15 λεπτά αργότερα οι Αγγλοι ξαναήρθαν κατευθείαν πάνω από το κρησφύγετο και η ξύλινη φωνή του ανακριτή έσχιζε την απόλυτη σιγή του κρησφύγετου: «Ε, Μάτση παραδώσου. Δεν σου αρκούν τα όσα έκαμες, παραδώσου τώρα, σε βρήκαμε». «Καλά, με βρήκατε» απάντησε ο Μάτσης με ειρωνεία και απάθεια. Και ύστερα έγινε η εξέλιξη σπινθηρίων μεταξύ Ανακριτή και Μάτση.

Ανακριτής: Ποιοί άλλοι είναι μαζί σου;
Μάτσης: Είναι ο Κώστας Χριστοδούλου από το Πέλλα - Πάις και ο Ανδρέας Σοφιόπουλος από τη Λάπηθο.

Ανακριτής: Τι σκέφτεσαι να κάνεις, θα παραδοθείς ή θα πολεμήσεις;

Μάτσης: Τους δυο μου συντρόφους θα σου παραδώσω με τον όρο ότι δε θα πάθουν τίποτε τα παιδιά. Για μένα σκεφτόμαστε ύστερα.

Ανακριτής: Εντάξει, πόθεν θ' ανοίξεις την τρύπα;

Ποια είναι η έξοδος σας;

Μάτσης: Θα δεις από που θα βγει ο πρώτος.

Ενώ οι τρεις τους έκαιαν τα έγγραφα, το όπλο του Μάτση εκπυρσοκρότησε και οι σφαίρες παρολίγο να κτυπήσουν το Σοφιόπουλο. Ο Αγγλος ανακριτής νομιζόμενος ότι ο Μάτσης πυροβολούσε τους συντρόφους του φοβήθηκε και φώναξε: «Ε, Μάτση, τι κάνεις;»

Αφού οι συναγωνιστές αντάλλαξαν το στερό φίλι βγήκε πρώτα ο Σοφιόπουλος και μετά ο Χριστοδούλου. Στη συνέχεια ο Ανακριτής κάλεσε το Μάτση να παραδοθεί. Και

τότε το κρησφύγετο αντήχησε από το βροντερό «Μολών λαβέ» του ήρωα. «Θα βγω από το κρησφύγετο πυροβολώντας». Αυτά ήσαν και τα τελευταία λόγια του ήρωα προς τους Αγγλους.

Ανα χειροβομβίδες που ερρίφθησαν μέσα στο κρησφύγετο από τους Αγγλους μακελάρηδες έκοψαν το νήμα της ζωής του σταυραετού. Ο θρύλος όμως λέει ότι, όταν σε λίγο οι δημοσιογράφοι επισκέφθηκαν το κρησφύγετο του Κυριάκου, είδαν το πτώμα του να πλέει σ' ένα ποταμό αίματος, ενώ στο πρόσωπό ήταν ζωγραφισμένο ένα χαμόγελο ικανοποίησης. Είπαν ακόμα ότι κάποιο θείο φως, φώτιζε το πρόσωπό του. Η Μούσα θα επαναλάβει:

Α το φως που σε στολίζει
σαν ηλίου φεγγοβολή
και μακρόθεν σπινθηρίζει
δεν είναι όχι από τη Γη.

Η θυσία του Κυριάκου Μάτση αποτελεί για μας τη βαρύτερη κληρονομιά που μας άφησε, μια κληρονομιά που μας σπρώχνει στο δρόμο της τιμής και του καθήκοντος. Ο εφιάλης που πρόδωσε το Μάτση και τον παρέδωσε στους Αγγλους δυστυχώς για άλλη μια φορά ξανακτύπησε παραδίδοντας αυτή τη φορά τα ιερά μας χώματα στον Τούρκο κατακτητή. «Αφρονες Έλληνες», προξικοπηματίες και οι συνεργάτες τους άνοιξαν την κερκόπορτα που οδήγησε τις ορδές των βαρβάρων στις πόλεις και τα χωριά μας εξανδραποδίζοντας τους νόμιμους κατοίκους τους και μαιίνοντας τους ιερούς μας χώρους. Είκοσι χρόνια μετά την τουρκική εισβολή - κατοχή με πόνο ψυχής βλέπουμε να μην έχουν γίνει όσα έπρεπε να γίνουν, παρακολουθούμε απαθείς θεατές τα γεγονότα και το λαό να παγιδεύεται στα πλοκάμια μιας επίπλαστης ευημερίας. Γνωρίζουμε ότι ο εχθρός και υπεροπλία έχει και ισχυρούς συμμάχους και μέσα έχει και

χρήμα διαθέτει. Τι όμως από αυτά θα λογά-
ριαζε ο Μάτσης προκειμένου να μπει ξανά
στον αγώνα; Όμως για μια επιτυχή έκβαση
του αγώνα μας απαιτείται πάνω απ' όλα ενό-
τητα, μια ενότητα σκοπών και επιδιώξεων που
θα στηρίζεται στην ισότιμη συμμετοχή όλων
και στο σεβασμό των απόψεών τους.
Γνωρίζουμε τις δυσκολίες πραγματοποιήσεως
αυτού του στόχου, όμως ο ποιητής μας συμ-
βουλεύει:

«Ο δρόμος, ανηφορικός και δύσκολος ο τό-
πος. Μα σαν μονιάζουν αδελφοί και αντάμα
ξεκινάνε, ίσιος ο δρόμος γίνεται και ανάλα-
φρος ο κόπος».

Το ύψιστο λοιπόν χρέος που έχουμε έναντι
του Μάτση και όλων όσων έχασαν τη ζωή τους

υπερα-
σπιζόμενοι τη λευτεριά της Κύπρου είναι να
αγωνιστούμε, παρά το δυσμενές διεθνές κλίμα
και τις αντιξοότητες, για μια βιώσιμη λύση του
Κυπριακού, βασισμένη στα ψηφίσματα του
ΟΗΕ, που να εξασφαλίζει την αποχώρηση
των κατοχικών στρατευμάτων και των εποί-
κων, να διασφαλίζει τα ανθρώπινα δικαιώμα-
τα ολόκληρου του κυπριακού λαού και να
αποκαθιστά την ανεξαρτησία και ακεραιότη-
τα της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Φάρος φωτινός αυτής της προσπάθειας ας
γίνει η θυσία του Μάτση και η φλόγα της καρ-
διάς του ας φλογίσει τα στήθια μας. Στο δύ-
σβατο αυτό δρόμο ας μας κατευθύνουν τα λό-
για του ποιητή: